

**gemeente
Schiedam**

Ambitieplan Taalvaardig Schiedam

2025-2027

Een leven lang taal

November 2024

Voorwoord

Eind oktober 2024 is Koos Vervoort overleden. Hij was een eerlijke, gedreven en vriendelijke Schiedammer, die als Taalambassadeur en vrijwilliger veel heeft betekend, niet alleen voor onze stad, maar voor heel Nederland. In zijn boek “Koos, van laaggeletterde tot schrijver” beschrijft Koos zijn eigen verhaal en hoe hij worstelde toen hij nog niet goed kon lezen en schrijven:

“Ik durf nooit zo lang te blijven staren naar de straatnaamborden en de letters op de bushalte, de woorden zijn te moeilijk voor me en daar schaam ik me voor. Het busrooster begrijp ik al helemaal niet. Maar in de bus is het probleem nog groter. Op de buskaartjes staat heel veel tekst in kleine letters. En ik kan het stempel moeilijk vinden. Dat stempel is zestig minuten geldig, maar hoe kan ik zien of het nog geldig is? Wat is het stempel van de datum en wat van de tijd? Vragen doe ik niet, bang dat ze me dom vinden. Als ik niet zeker weet of het verlopen is, koop ik een ander kaartje.”

Toen Koos 43 was, ging hij terug naar school om beter te leren lezen en schrijven. Er ging een wereld voor hem open. Hij ging toneelspelen, zingen. En hij heeft zelfs een prachtig boek geschreven over zijn eigen ervaringen!

Bij de totstandkoming van dit Ambitieplan heeft Koos kritisch meegekeken en tips gegeven. Dat deed hij samen met twee andere Schiedamse Taalambassadeurs: Hans Esbach en Ria Schaper.

Taalambassadeurs kunnen vanuit hun eigen ervaringen vertellen hoe lastig het leven is als je basisvaardigheden zoals lezen, schrijven rekenen of digitale vaardigheden mist. Het heeft invloed op je dagelijks leven, want basisvaardigheden heb je nodig om je (klein)kind voor te lezen of te helpen bij zijn huiswerk, je administratie goed bij te houden, online te zoeken naar een nieuwe baan, of de bijsluiter van je medicijnen te begrijpen.

Hans, Ria en andere Schiedammers met diverse achtergronden hebben op latere leeftijd de stap gezet om hun basisvaardigheden te ontwikkelen. Zij weten dat die ontwikkeling niet ophoudt als je eenmaal van school komt. In dit nieuwe Ambitieplan Taalvaardig Schiedam hebben wij aandacht voor deze doorlopende ontwikkeling. De ondertitel is een “Een leven lang taal”, want je taalontwikkeling begint al als je nog in de buik van je moeder zit en stopt pas als je leven eindigt.

Er ligt een grote uitdaging, want veel Schiedammers (naar schatting 32%) hebben in min of meerdere mate moeite met lezen, schrijven, rekenen of digitale vaardigheden. Wij willen stimuleren dat kinderen in een taalrijke omgeving opgroeien. Ook halen wij zo veel mogelijk de drempels weg voor volwassen Schiedammers die het lastig vinden om de stap te zetten naar een cursus basisvaardigheden. Dit alles doen wij samen met onze partners: aanbieders van (digi)taalactiviteiten, maar bijvoorbeeld ook zorgverleners, werkgevers, kinderopvangorganisaties, scholen, welzijnsorganisaties én ervaringsdeskundigen. We leren veel van inwoners die zelf moeite hebben (gehad) met basisvaardigheden. Samen zetten wij ons in voor een geletterd Schiedam.

Wethouder Petra Zwang

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	Het begrip laaggeletterdheid en de doelgroep	5
1.2	Scope ambitieplan 2025-2027	6
2	Visie en ambitie	7
2.1	Visie	7
2.2	Ambitie	7
3	Ontwikkelingen 2021 tot heden	8
3.1	Ambitieplan Taalvaardig Schiedam 2021-2022	8
3.2	Huidige situatie in Schiedam	8
3.2.1	Taalvaardigheid in Schiedam	8
3.2.2	Huidige (digi)taalaanbod in Schiedam	9
4	Aanpak	11
4.1	Nieuw ambitieplan	11
4.2	Samenwerking	11
4.3	Vier themagroepen	11
4.4	Wijkgerichte aanpak in Nieuwland en Oost	11
4.5	Ambitie binnen de eigen organisatie	11
5	Samenwerking	12
6	Taal en ontwikkeling	13
7	Taal en gezondheid	16
8	Taal en werk	17
9	Taal en geld	18
10	Wijkgerichte aanpak in Oost en Nieuwland	20

11 Ambitie binnen de eigen organisatie	21
10.1 Heldere communicatie	21
10.2 Inzet Taalambassadeurs	21
10.3 Integrale aanpak basisvaardigheden	21
10.4 Vrijwilligerswerk	22
10.5 Campagne voor NT1	22
12 Onderzoek en monitoring	23
11.1 Landelijk Beeld Volwasseneneducatie	23
11.2 Monitor volwasseneneducatie (impactmeting)	23
11.3 Staat van de Nederlandse Volwasseneneducatie	23
11.4 Geletterdheid In Zicht	24
11.5 Verantwoording Ambitieplan Taalvaardig	24
13 Juridisch kader en financiën	25
12.1 Juridisch kader	25
12.2 Financiën	26
Bijlage Terugblik Ambitieplan 2021-2022	27

1 Inleiding

Vier jaar geleden hebben we samen met de Bibliotheek Schiedam en andere betrokken partners het Ambitieplan Taalvaardig Schiedam 2021-2022 opgesteld. De gemeente en de partners hebben in de afgelopen jaren veel gedaan om laaggeletterdheid te voorkomen en te verminderen. Zo hebben we geïnvesteerd in een goed en veelzijdig (digi)taalaanbod en hebben we het thema laaggeletterdheid op de kaart gezet. Toch blijft de opgave onverminderd groot. Ongeveer een derde van de Schiedammers tussen de 16 en 65 jaar heeft moeite met lezen, schrijven en/of rekenen. En door ontwikkelingen zoals de digitalisering van de samenleving, vergrijzing en arbeidsmigratie staan we voortdurend voor nieuwe uitdagingen bij de aanpak van laaggeletterdheid. In dit nieuwe Ambitieplan Taalvaardig Schiedam blikken we terug op de afgelopen periode, kijken we waar we nu staan en stellen we ambities voor de komende jaren.

1.1 Het begrip laaggeletterdheid en de doelgroep

Als volwassene ben je laaggeletterd als je moeite hebt met lezen, schrijven en/of rekenen. Vaak heb je dan ook beperkte digitale vaardigheden. Laaggeletterdheid is iets anders dan analfabetisme. Mensen die laaggeletterd zijn, kunnen meestal wel lezen, schrijven en rekenen, maar niet goed genoeg om volwaardig mee te doen in de samenleving. Zij beheersen niet het referentieniveau 2F van het Referentiekader Taal en Rekenen (eindniveau vmbo of mbo-2).

Er wordt veel gesproken over laaggeletterdheid, maar “de laaggeletterde” bestaat niet. Iemand vindt het bijvoorbeeld moeilijk om voor te lezen, maar kan wel goed met zijn smartphone overweg. Of iemand vindt het lastig om brieven van overheidsinstanties te lezen, maar kan wel heel goed rekenen.

In dit ambitieplan ontkomen we er niet aan om het begrip “laaggeletterdheid” te noemen, vooral als we verwijzen naar onderzoeken. Maar in lijn met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap leggen we de nadruk op het versterken van de basisvaardigheden taal, digitale vaardigheden en gecijferdheid. Het begrip “basisvaardigheden” heeft een minder negatieve lading dan het begrip “laaggeletterd”.

De doelgroep bestaat dus uit heel verschillende personen. Een deel van de Schiedammers die moeite hebben met basisvaardigheden, heeft Nederlands als moedertaal (NT1). Maar er is ook een grote groep die niet vanaf de geboorte Nederlands heeft geleerd, bijvoorbeeld omdat ze niet in Nederland geboren zijn. Voor hen is Nederlands de tweede taal (NT2). Bij al deze inwoners van Schiedam zijn er veel verschillen in het niveau van taalbeheersing en de behoefte aan het verbeteren van de basisvaardigheden. Het is soms zelfs lastig om het onderscheid tussen NT1 en NT2 te maken. Zo zijn er ook Schiedammers die thuis zijn opgevoed in een andere taal, maar die wel altijd in Nederland gewoond hebben en naar school zijn geweest. Kortom, er is behoefte aan maatwerk.

1.2 Scope ambitieplan 2025-2027

De focus ligt, net als in het vorige ambitieplan, op het positief beïnvloeden van de taalvaardigheid van Schiedammers, zowel voor inwoners van wie Nederlands de moedertaal is (NT1) als voor inwoners die Nederlands als tweede taal hebben (NT2). Omdat taalvaardigheid vaak gekoppeld is aan digitale vaardigheden en gecijferdheid, besteden wij ook aandacht aan de twee laatstgenoemde basisvaardigheden. 20% van de Nederlanders heeft namelijk geen of weinig ervaring met computers of andere digitale middelen (CPB, 2021). En 2,1 miljoen Nederlanders hebben moeite met situaties in het dagelijks leven waarin getallen, maten en verbanden een rol spelen.

2 Visie en ambitie

De kadernota Sociaal Domein schetst algemene, strategische doelen die de gemeente Schiedam wil bereiken en stelt leidende principes voor de uitvoering. In de kadernota staat dat de samenleving ingewikkelder wordt, zowel in het persoonlijk leven als in werk. Als inwoners een achterstand hebben op het gebied van lezen of schrijven, dan kunnen zij ook problemen ervaren bij het meedoen aan een steeds ingewikkelder wordende samenleving. Het Ambitieplan Taalvaardig Schiedam 2025-2027 komt voort uit deze kadernota.

2.1 Visie

Een sterkere basis vergroot je kansen

In het vorige taalambitieplan werd taal “de sleutel tot participatie” genoemd. Wij zetten ons in voor de verbetering van de taalvaardigheid van Schiedammers. Daarnaast richten we ons op het verbeteren van digitale vaardigheden en het verhogen van de gecijferdheid in Schiedam. Versterking van de basisvaardigheden is een belangrijk middel om meer mensen mee te laten doen in Schiedam en de kansengelijkheid te vergroten.

Een leven lang taal

De verwerving van een taal begint al in de baarmoeder en het ontwikkelen van de basisvaardigheden stopt niet na het afronden van je opleiding. Taal, gecijferdheid en digitale vaardigheden zijn van belang tijdens alle fases van je leven.

2.2 Ambitie

Met onze inzet op het versterken van de basisvaardigheden willen we bereiken dat Schiedammers betere kansen hebben om aan het werk te gaan, goede toegang hebben tot gezondheidszorg, ook online sociaal actief en weerbaar kunnen zijn en beter hun financiën op orde hebben. Daarbij halen we zo veel mogelijk de drempels weg, zodat we meer Schiedammers (NT1 en NT2) kunnen activeren om hun vaardigheden te vergroten.

Taal en ook de andere basisvaardigheden spelen je leven lang een cruciale rol. Wij willen dat Schiedammers zich ervan bewust zijn dat taalontwikkeling al vroeg begint en dat het belangrijk is dat kinderen in een taalrijke omgeving opgroeien. Die ontwikkeling stopt niet als je eenmaal volwassen bent. Jong en oud kunnen in Schiedam hun basisvaardigheden versterken.

3 Ontwikkelingen 2021 – heden

3.1 Ambitieplan taalvaardig Schiedam 2021-2022

Samen met de partners zijn we nagegaan welke acties uit het Ambitieplan taalvaardig Schiedam 2021-2022 wel zijn gerealiseerd en welke niet. Over het algemeen heeft het Ambitieplan een positieve impuls gegeven aan de aanpak van laaggeletterdheid. Een groot deel van de acties is voortvarend opgepakt en de partners hebben daarbij veel samengewerkt. Na verloop van tijd is die samenwerking wel minder hecht geworden. Ook waren bepaalde acties te veel op detailniveau geformuleerd, waardoor ze soms niet haalbaar bleken te zijn. De terugblik per thema hebben we in de bijlage opgenomen.

Er is in Schiedam nog steeds veel aandacht voor het versterken van de basisvaardigheden. De intenties van het ambitieplan waren en zijn goed, maar er is meer nodig om de aanpak levend te houden, om betrokken partners aangehaakt te laten blijven en om te leren van elkaars ervaringen.

3.2 Huidige situatie in Schiedam

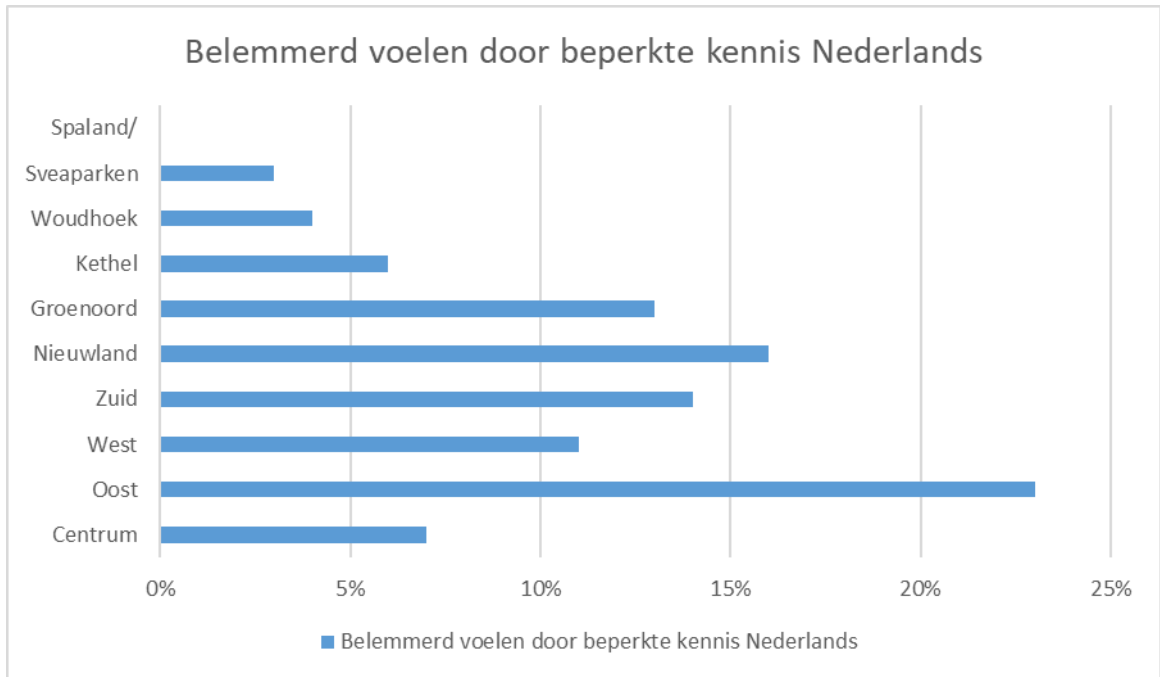
3.2.1 Taalvaardigheid in Schiedam

Uit de tool Geletterdheid in Zicht blijkt dat ongeveer één op de drie Schiedammers tussen de 16 en 65 jaar laaggeletterd is. Deze tool is het resultaat van de Doelgroepenanalyse Laaggeletterdheid, die ECBO, ROA en Etil research group in 2019 hebben uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zij hebben daarbij gebruikgemaakt van data van het PIAAC-onderzoek en het CBS.

In Nederland hebben 2,5 miljoen mensen van 16 jaar en ouder moeite met lezen, schrijven en/of rekenen. Dat staat gelijk aan 18%, wat dus een stuk lager is dan het percentage in Schiedam.

In Schiedam valt ongeveer 50% van de laaggeletterden onder de doelgroep migranten van 30 jaar en ouder met partner en/of kinderen. In heel Nederland behoort ongeveer 31% van de laaggeletterden tot deze doelgroep.

In de Monitor Leefbaarheid en Veiligheid vraagt het Kenniscentrum in hoeverre Schiedammers zich belemmerd voelen door een beperkte kennis van de Nederlandse taal en cultuur. In 2021 heeft 12% aangegeven hier licht (5%), matig (4%) of ernstig (3%) door belemmerd te worden. In het volgende overzicht zijn de percentages per wijk zichtbaar.

Uit de monitor blijkt dat in Nieuwland en Oost dus de grootste uitdaging ligt op het gebied van de Nederlandse taal, maar het onderzoek geeft geen concreet beeld van het aantal mensen per wijk die moeite hebben met basisvaardigheden. Het is namelijk lastig om dit te meten, omdat vooral NT1'ers (mensen die Nederlands als eerste taal hebben) het verbergen als zij moeite hebben met basisvaardigheden.

In Schiedam willen we meer inzicht in hoeveel inwoners problemen ervaren met lezen, schrijven, rekenen en/of digitale vaardigheden. Eind 2024 zijn de eerste algemene resultaten van het PIAAC-onderzoek 2022/2023 bekend. Op zijn vroegst in de eerste helft van 2025 zijn de gegevens per gemeente beschikbaar.

3.2.2 Huidige (digi)taalaanbod in Schiedam

We bieden Schiedammers de mogelijkheid om ook op volwassen leeftijd hun basisvaardigheden te ontwikkelen. De (digi)taalaanbieders in Schiedam hebben een gevarieerd aanbod, op verschillende niveaus. Dit aanbod bestaat uit non-formele trajecten, formele trajecten en informele activiteiten.

Het DigiTaalhuis van de Bibliotheek Schiedam werkt samen met de andere partners en adviseert mensen die vragen hebben over het leren en oefenen van de Nederlandse taal of digitale vaardigheden. Daarnaast biedt het DigiTaalhuis praktische ondersteuning op deze gebieden. Zij ondersteunen nieuwkomers die de Nederlandse taal en digitale vaardigheden moeten leren, maar ook mensen die in Nederland opgegroeid zijn en die nog niet voldoende basisvaardigheden hebben ontwikkeld om goed mee te kunnen doen in de maatschappij. Tijdens intake-momenten verwijzen zij mensen door naar passende (digi)taalactiviteiten in Schiedam.

Het DigiTaalhuis biedt ook informele activiteiten aan, zoals LeesLessen voor anderstaligen, een NT1-groep, Digisterker, taalcoaching en Digicoaching. Daarnaast organiseren zij taalcafés in verschillende wijken. In Schiedam zijn er ook andere aanbieders van informele activiteiten, gericht op het

verbeteren van de taal. Zo heeft DOCK op meerdere locaties taalactiviteiten voor volwassenen. Sleutelfiguren (Lela, Tanchi, Khala, Tante en Amou) van Stichting Aanzet geven ouders informatie over onder andere taal en financiën en gaan bijvoorbeeld mee met een gesprek op school. En Stichting Walking & Talking organiseert sociale stadswandelingen, waarbij Nederlandstalige Schiedammers nieuwkomers helpen bij het leren spreken van de taal. Bij al deze informele activiteiten zijn vrijwilligers onmisbaar. Met veel geduld en gedrevenheid helpen zij mensen bij het verbeteren van hun taalvaardigheid en andere basisvaardigheden. De vraag is groter dan het beschikbare aanbod van vrijwilligers.

Via de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) ontvangt Schiedam ieder jaar budget voor trajecten om de Nederlandse taal, rekenvaardigheid en digitale vaardigheden te verbeteren. Volwassenen die niet hoeven in te burgeren, kunnen gebruikmaken van deze WEB-trajecten. Voor de periode 2023-2025 biedt Albeda-Zadkine formele trajecten aan, die gericht zijn op het behalen van een diploma. En NLtraining biedt non-formele trajecten aan, gericht op de thema's ontwikkeling, gezondheid, werk en geld. Alle deelnemers aan deze WEB-trajecten leren Nederlands als tweede taal (NT2). Deze trajecten staan ook open voor mensen van wie Nederlands de moedertaal is (NT1), maar het is moeilijk om deze doelgroep te bereiken.

Ook buiten de gemeente om zetten inwoners en organisaties zich in voor het verbeteren van de basisvaardigheden. Een van die organisaties is Nederlands op Maat, die tegen een kleine vergoeding lessen Nederlands aanbiedt aan anderstaligen. In Schiedam zijn meerdere particuliere (taal)organisaties actief waarbij deelnemers zelf de trajecten financieren. Ook heeft een aantal Schiedamse werkgevers, zoals Gom en Irado, taallessen geregeld voor hun werknemers.

4 Aanpak

4.1 Nieuw ambitieplan

In dit nieuwe ambitieplan omschrijven we de gezamenlijke inzet van de gemeente en de partners om de basisvaardigheden van Schiedammers te versterken, en wat we nog meer willen en kunnen doen. Ook de komende jaren willen we inspelen op actuele ontwikkelingen, zoals de uitkomsten van het PIAAC-onderzoek in 2024/2025, het vervolg op het Rijksprogramma Tel mee met Taal vanaf 2025 en de uitkomsten van het Landelijk Beeld Volwasseneneducatie van het CBS. We zien dit ambitieplan als een startpunt voor het voortdurend aanscherpen en bijschaven van onze aanpak.

4.2 Samenwerking

Samenwerking tussen de partners die zich inzetten voor het verbeteren van de basisvaardigheden, is essentieel om onze ambities te realiseren. Daarom zetten wij in op het verstevigen van deze samenwerking. We organiseren netwerkbijeenkomsten en trekken bij diverse projecten samen op.

4.3 Vier themagroepen

Het regionale programma basisvaardigheden ‘Samen verder in de regio Rijnmond’ richt zich op een integrale aanpak met vier themagroepen: Taal en ontwikkeling, Taal en gezondheid, Taal en werk en Taal en geld. Wij sluiten ons hierbij aan, omdat deze thema's verband houden met alle belangrijke aspecten van het dagelijks leven van Schiedammers die moeite hebben met basisvaardigheden: hun persoonlijke ontwikkeling van geboorte tot ouderdom, hun werk, hun gezondheid en hun financiële omstandigheden. De thema's beginnen ieder met het woord “Taal”, maar ook gecijferdheid en digitale vaardigheden komen hierbij aan bod.

4.4 Wijkgerichte aanpak in Nieuwland en Oost

Nieuwland en Oost zijn de twee wijken waar relatief veel inwoners moeite hebben met de Nederlandse taal. Met onze wijkgerichte aanpak haken wij aan bij het thema Leren van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid in Nieuwland en Oost.

4.5 Ambitie binnen de eigen organisatie

Als gemeente is het belangrijk om ook naar onze eigen organisatie te kijken. Stimuleren wij ons eigen personeel wel genoeg om aan de slag te gaan met het versterken van de basisvaardigheden? Hoe helder is onze communicatie? Hoe kunnen wij zelf een rol spelen in de bewustwording over laaggeletterdheid? Goed voorbeeld doet volgen, en daarom geven wij ook inzicht in de ambities binnen onze eigen organisatie.

5 Samenwerking

Het verbeteren van de basisvaardigheden van inwoners is een complexe taak, die een goed netwerk vereist. Partners werken hierbij al veel samen. Zo spreken alle relevante (digi)taalpartners elkaar om de zes weken tijdens het overleg van het DigiTaalnetwerk. De partners die betrokken zijn bij de gezinsaanpak geletterdheid overleggen regelmatig met elkaar tijdens de bijeenkomsten Taal & Ouderschap. En het Informatiepunt Digitale Overheid organiseert sinds kort een netwerkoeverleg met alle partners die vragen krijgen over DigiD of de digitale overheid.

Het eerste actiepoint binnen de samenwerking met de (digi)taalpartners is dat iedere taalvrijwilliger in Schiedam een basistraining kan volgen. Taalvrijwilligers spelen een belangrijke rol in het verbeteren van basisvaardigheden. Zij geven (extra) begeleiding bij het leren lezen, schrijven, rekenen of omgaan met een computer. Voor taalcoaches, taalmaatjes, begeleiders van leesclubs, taalcafés en overige informele taalactiviteiten is het prettig en nuttig om een basistraining te volgen. Daar krijgen zij onder andere informatie over hoe volwassenen het beste kunnen leren en wat geschikte lesmaterialen zijn. Professionale taaldocenten zullen deze trainingen geven.

Het is belangrijk om goede afspraken te maken met elkaar en om gezamenlijk onze intenties uit te spreken voor het verbeteren van de basisvaardigheden van Schiedammers. Daarom stellen wij samen met onze partners in de eerste helft van 2025 een akkoord basisvaardigheden op. Wij geven bekendheid aan dit akkoord en stimuleren organisaties om zich bij dit akkoord aan te sluiten. Samen zorgen we voor een structurele en stevige aanpak.

We vinden het waardevol om niet alleen met organisaties te spreken, maar ook met Taalambassadeurs (het Team Ervaringsdeskundigen Rotterdam Rijnmond) en deelnemers aan (digi)taalactiviteiten in Schiedam, zowel NT1'ers als NT2'ers. Wij kunnen veel leren van hun ervaringen, motivatie en behoeften. Zij weten precies wat er speelt bij de doelgroep en kunnen een voorbeeld zijn voor andere Schiedammers die behoefte hebben aan verbetering van hun basisvaardigheden. Voor de totstandkoming van dit nieuwe ambitieplan hebben we met ervaringsdeskundigen en met deelnemers van (digi)taalactiviteiten gesproken. Dit is een startpunt geweest om de doelgroep vaker te betrekken bij de zaken die hen aangaan.

6 Taal en ontwikkeling

Taalontwikkeling begint al in de baarmoeder. Om de taalontwikkeling te bevorderen is het van groot belang dat kinderen opgroeien in een taalrijke omgeving, thuis en op de (voor)school. Bij kinderen van ouders die moeite hebben met lezen, schrijven of rekenen, is de kans groter dat zij deze basisvaardigheden ook niet voldoende beheersen als zij van school komen. Wij richten ons bij dit thema op het verbeteren van de taalvaardigheid, rekenvaardigheid en digitale vaardigheden van ouders en verzorgers van kinderen, zodat zij beter in staat zijn om hun kinderen te ondersteunen en stimuleren in het ontwikkelen van de basisvaardigheden. Daarnaast richten wij ons op het kind zelf, omdat we via meerdere wegen willen voorkomen dat een nieuwe generatie de basisvaardigheden niet voldoende beheerst.

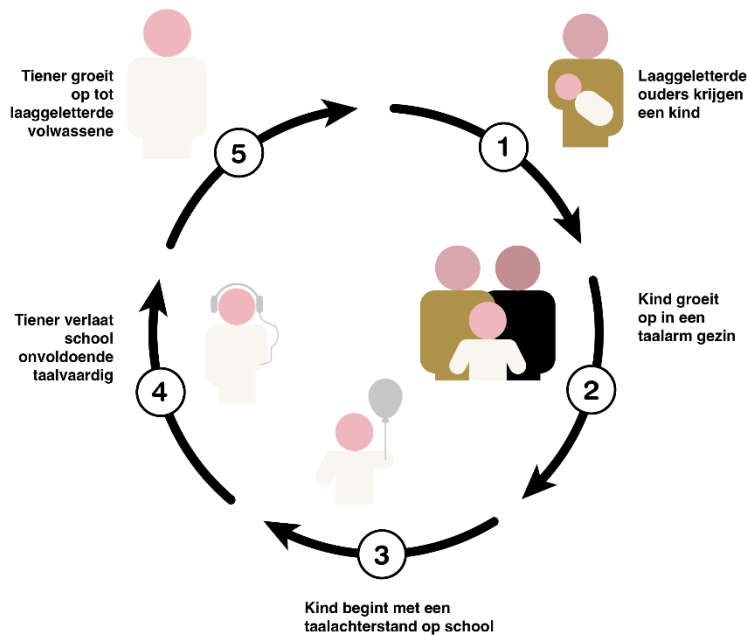
Voorschoolse educatie

Uit onderzoek blijkt dat voorschoolse educatie werkt om kinderen een betere start op de basisschool te geven. Op twintig locaties verspreid over Schiedam bieden we kwalitatief goede voorschoolse educatie aan voor Schiedamse doelgroepkinderen van 2,5 tot 4 jaar oud. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om kinderen met een spraak- en taalontwikkelingsachterstand of een sociaal-emotionele achterstand. Voorschoolse educatie stimuleert de ontwikkeling van taal, motoriek, voorbereidend rekenen en sociaal-emotionele vaardigheden.

Peuterconsulenten geven informatie over voorschoolse educatie aan ouders van peuters die tot de doelgroep behoren. Zij begeleiden de ouders bij de inschrijving voor de peuteropvang en volgen de deelname van het kind. Ook sleutelfiguren tolk in cultuur en taal zetten we in om te ondersteunen bij de toeleiding naar voorschoolse educatie. De sleutelfiguur tolk in cultuur en taal vervult namelijk een brugfunctie voor laagopgeleide ouders en ouders met een migratieachtergrond die vanwege taal of cultuur een drempel ervaren in het contact met (voor)scholen en zorg- en welzijnsorganisaties.

Gezinsaanpak Geletterdheid

In 2021 hebben we deelgenomen aan de ontwikkelfase van de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid en sindsdien is de gezinsaanpak onderdeel van de aanpak van laaggeletterdheid. Het doel van de gezinsaanpak is het doorbreken van de cyclus van laaggeletterdheid. Op de site Gezinsaanpak.nl wordt deze cyclus als volgt uitgebeeld.

Om de cyclus van laaggeletterdheid te doorbreken, ondersteunen we ouders bij het stimuleren van de taalontwikkeling van hun kinderen. Ook het verhogen van de taalvaardigheden van de ouders zelf is hierbij belangrijk. De Bibliotheek Schiedam, het CJG, kinderopvangorganisaties, scholen en jeugdwelzijnspartners voeren de gezinsaanpak uit. Onze partners organiseren in Schiedam allerlei activiteiten voor jonge kinderen en hun ouders, zoals voorleesuren, workshops en vertelvoorstellingen.

Strategische Educatie Agenda (SEA)

Het onderwijs op basisscholen, het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs in Schiedam speelt uiteraard een grote rol bij de ontwikkeling van de basisvaardigheden. Meer over de inzet van de gemeente en haar educatieve partners om het Schiedamse onderwijs te versterken staat in de Strategische Educatie Agenda (SEA). In de SEA staat gelijke ontwikkelingskansen voor ieder kind voorop. Het verbeteren van taal- en studievaardigheden is een belangrijk doel hierbij.

REA / MVS Taalvisie

Vanuit de Regionale Educatieve Agenda (REA) hebben het onderwijs, de voorschoolse voorzieningen en de gemeenten Maassluis, Schiedam en Vlaardingen de handen ineengeslagen om samen met andere partners het taalonderwijs op een hoger plan te brengen, zodat de taalbeheersing bij verschillende groepen in de samenleving stijgt. De werkgroep MVS Taal heeft een gemeenschappelijke visie opgesteld als startpunt voor een meer coherent taalaanbod en een betere samenwerking tussen verschillende partners. De MVS Taalvisie is een levend document dat steeds uitgebreid en verrijkt zal worden met kennissessies en best practices.

Volwasseneneducatie

Zowel volwassenen met Nederlands als moedertaal (NT1) als volwassenen met een andere moedertaal (NT2) kunnen in Schiedam gebruikmaken van (digi)taalonderwijs en -ondersteuning. Wij werken intensief samen met het DigiTaalhuis en andere aanbieders van (digi)taalactiviteiten.

Ook komen alle gemeenten in de regio Rijnmond regelmatig bij elkaar om te leren van elkaars ervaringen en om de realisatie, uitvoering en kwaliteit van de WEB-trajecten te bespreken.

Het verbeteren van de Nederlandse taal, rekenen en digitale vaardigheden van ouders draagt bij aan het tegengaan van leerachterstanden bij kinderen. Voor ouders en verzorgers bieden we cursussen taal en ontwikkeling aan, waarbij aandacht is voor onderwerpen die met hun kinderen te maken hebben.

Wat willen we bereiken?

Ons doel is het stimuleren van een taalrijke omgeving. Wij zetten stevig in op de gezinsaanpak geletterdheid, zodat ouders voldoende handvatten krijgen om de taalontwikkeling van hun kinderen te stimuleren. Ook zetten wij in op het bevorderen van het leesplezier voor jong en oud, want hoe meer je leest, hoe beter je leesvaardigheid wordt. Voor alle basisvaardigheden geldt: leren en ontwikkelen gaat een leven lang door. Wij willen stimuleren dat ook volwassenen zich blijven ontwikkelen en blijven leren.

Wat gaan we doen?

- Wij werken samen met andere beleidsvelden, zoals Voor- en Vroegschoolse educatie, Onderwijs en Jeugd, aan de preventie van laaggeletterdheid.
- Wij intensiveren de samenwerking met onder andere het Centrum voor Jeugd en Gezin, kinderopvangcentra, scholen, praktijken voor verloskunde en logopediepraktijken, omdat zij de kinderen én hun ouders zien.
- Samen met het netwerk Taal en Ouderschap formuleren wij in 2025 heldere en positieve acties voor de gezinsaanpak geletterdheid. Wij besteden daarbij aandacht aan het herkennen en doorverwijzen van mensen die moeite hebben met basisvaardigheden én aan het belang van begrijpelijke communicatie.
- We zetten een lokaal leesbevorderingsnetwerk op dat gericht is op het verhogen van het leesplezier, niet alleen bij kinderen maar ook bij hun ouders en andere volwassenen.
- We stimuleren volwassenen om aan hun (digitale) vaardigheden te blijven werken, ook als een (digi)taaltraject is afgerond. Hiervoor zetten we ook informele activiteiten in.
- Wij zorgen ervoor dat de verschillende initiatieven voor het verbeteren van basisvaardigheden goed op elkaar aansluiten en dat onze partners kunnen leren van elkaars ervaringen. Zo brengen wij de overleggroep Taal en Ouderschap en het DigiTaalnetwerk in contact met de werkgroep MSV Taalvisie.

7 Taal en gezondheid

Mensen die moeite hebben met basisvaardigheden als taal en digitale vaardigheden, hebben vaak ook meer moeite om informatie over gezondheid en zorg te begrijpen en toe te passen. Uit onderzoek blijkt dat zij zich vaker minder gezond voelen en minder gezond zijn (Nivel, 2015). We richten ons met dit thema ook op zorgverleners en organisaties die zich bezighouden met zorg. Zij kunnen laaggeletterdheid (leren) herkennen en een belangrijkere rol spelen bij het doorverwijzen van patiënten naar bijvoorbeeld het DigiTaalhuis.

De digitalisering van de zorg is een grote uitdaging in een stad waar relatief veel mensen moeite hebben met lezen, schrijven en/of digitale vaardigheden. Het DigiTaalhuis biedt lesprogramma's aan die Schiedammers op weg helpen bij het gebruik van het patiëntenportaal en andere digitale zorgtoepassingen. Ook andere (digi)taalaanbieders in Schiedam besteden aandacht aan het ontwikkelen van digitale vaardigheden.

Wat willen we bereiken?

Samen met zorgaanbieders slaan we de handen ineen om het bespreekbaar te maken als een persoon moeite heeft met basisvaardigheden. Meerdere zorgverleners in Schiedam besteden al aandacht aan het thema laaggeletterdheid, maar we willen meer zorgverleners bereiken. Wij stimuleren Schiedammers die moeite hebben met lezen, schrijven of rekenen om hun gezondheidsvaardigheden te verbeteren. Wij willen in Schiedam ook voldoende aanbod hebben voor het verbeteren van digitale vaardigheden, zodat meer mensen in staat zijn om digitale zorgtoepassingen te gebruiken. Daarnaast streven wij naar heldere communicatie over gezondheid.

Wat gaan we doen?

- Wij bieden trajecten basisvaardigheden waarin ook aandacht is voor gezondheid. Hierbij leren deelnemers bijvoorbeeld om bijsluiters te lezen en in gesprek te gaan met hun huisarts.
- Wij investeren in voldoende aanbod in Schiedam voor het versterken van digitale vaardigheden.
- We sluiten aan bij netwerken van zorgaanbieders in Schiedam om laaggeletterdheid (opnieuw) op de agenda te zetten en te bespreken wat de digitalisering van de zorg betekent voor mensen die moeite hebben met basisvaardigheden.
- Wij gaan na of zorgaanbieders in Schiedam voldoende handvatten hebben om laaggeletterdheid te signaleren en te bespreken met patiënten/cliënten.
- Wij brengen zorgaanbieders in contact met ervaringsdeskundigen, die kunnen helpen bij het duidelijker maken van materiaal voor patiënten en cliënten. Ook maken wij onze eigen communicatie over zorg begrijpelijker.

8 Taal en werk

Bij het thema “Taal en werk” richten wij ons op het verbeteren van basisvaardigheden bij werkzoekenden en werknemers. Uit onderzoek blijkt dat 57% van de Nederlanders die moeite hebben met lezen en schrijven, een baan heeft. Dat betekent dat veel werkgevers, soms zonder dat zij dat weten, mensen in dienst hebben die baat kunnen hebben bij een cursus basisvaardigheden.

Voor mensen die moeite hebben met basisvaardigheden is het lastiger om werk te vinden. Ook is de kans groter dat zij hun baan verliezen. Zij vinden het bijvoorbeeld lastig om te e-mailen, handleidingen te lezen en rapporten te schrijven. Zij ervaren meer onzekerheid tijdens hun werkzaamheden en zullen minder snel promotie maken. ArbeidsmarktInZicht vermeldt dat het verbeteren van geletterdheid het arbeidsmarktinkomen tot 17% kan verhogen.

Het hebben van goede basisvaardigheden vergroot de kansen van werkzoekenden en werknemers. Ook werkgevers hebben belang bij het tegengaan van laaggeletterdheid. Investeren in basisvaardigheden leidt tot minder kosten, omdat het ziekteverzuim daalt en er op het werk minder fouten worden gemaakt. Een werknemer met betere basisvaardigheden zal productiever zijn en sneller de voor het werk benodigde certificaten of diploma's halen. Meerdere Schiedamse werkgevers, zoals Irado en Gom, investeren al in het verbeteren van de taalvaardigheid van hun werknemers. Maar vooral in het midden- en kleinbedrijf liggen er nog veel kansen.

Wat willen we bereiken?

Wij willen dat Schiedamse werkgevers het herkennen als werknemers moeite hebben met basisvaardigheden, dat zij het bespreekbaar maken en cursussen basisvaardigheden (op de werkvloer) aanbieden. Als dat laatste niet mogelijk is, dan kunnen zij hun werknemers doorverwijzen naar het DigiTaalhuis. Ook willen wij dat werkgevers zich bewust zijn van de kansen en de winst die zij kunnen behalen als zij aandacht besteden aan het versterken van de basisvaardigheden van hun medewerkers.

Wat gaan we doen?

- Binnen het thema Taal en werk komt er bijzondere aandacht voor de NT1-doelgroep, ook omdat problemen met basisvaardigheden bij deze groep vaak niet worden herkend. We zorgen er bijvoorbeeld voor dat Stroomopwaarts meer NT1'ers doorverwijst naar het DigiTaalhuis.
- In Schiedam gaan we door met het aanbieden van cursussen met het thema Taal en werk. Deze cursussen basisvaardigheden zijn gericht op het vergroten van de kennis van de deelnemers over wat er nodig is om aan het werk te komen en te blijven.
- Wij sluiten aan bij netwerkbijeenkomsten voor werkgevers in Schiedam, om daar het gesprek aan te gaan over laaggeletterdheid en werkgevers duidelijk te maken welke kansen het biedt als werknemers hun basisvaardigheden (onder werktijd) kunnen verbeteren.
- Bij het bereiken van de werkgevers sluiten wij aan bij kansrijke initiatieven in de regio. We lichten goede voorbeelden uit van werkgevers die al cursussen basisvaardigheden aanbieden aan hun werknemers.

9 Taal en geld

Uit onderzoek blijkt dat ongeveer de helft van de mensen met financiële problemen leesvaardigheidsproblemen heeft (Keizer, 2019). De kans om ten minste één jaar onder de armoedegrens te leven is onder laaggeletterden ruim twee keer zo groot als onder niet-laaggeletterden, namelijk 19,0% tegenover 9,3%. (Christoffels et al., 2016). Voor mensen die moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen, is het een grote uitdaging om rekeningen te begrijpen, toeslagen aan te vragen en de administratie bij te houden. Als zij in de financiële problemen komen, ervaren zij vaak barrières om aan de slag te gaan met het oplossen ervan, zoals schaamte over hun situatie, gebrek aan ondersteuning en het gevoel dat er te veel van hen wordt verwacht. Vaak zijn de maatregelen om mensen uit de schulden te krijgen ook te ingewikkeld of te hoogdrempelig.

Veel organisaties werken al aan het verduidelijken van de communicatie over geldzaken. Zo heeft Stroomopwaarts met behulp van de Taalambassadeurs de informatie in de “Goed-op-weg-map” geschikt gemaakt voor mensen die moeite hebben met de Nederlandse taal lezen en schrijven. Deze map helpt inwoners op weg bij het aanvragen van schuldhulpverlening.

In januari 2024 is de gemeente Schiedam de campagne ‘Hoe ga ik dat betalen dan?’ gestart. De gemeente biedt hulp aan Schiedammers met een wat lager inkomen, en om de inwoners daar meer over te vertellen is de campagne gestart. Op de webpagina over geldzorgen kunnen inwoners zien wat de mogelijkheden zijn en waar ze terecht kunnen. We hebben Taalambassadeurs van het Team Ervaringsdeskundigen Rotterdam Rijnmond gevraagd om kritisch te kijken naar de teksten en afbeeldingen op deze webpagina. Dankzij de tips van deze Taalambassadeurs zijn de teksten nog duidelijker geworden.

Gecijferdheid en financiële vaardigheden zijn sterk met elkaar verbonden. Naar schatting 2,1 miljoen mensen in Nederland ervaren belemmeringen in het dagelijks leven omdat ze moeite hebben met cijfers en rekenen of met de combinatie cijfers, rekenen en geletterdheid. De definitie van gecijferdheid is: “Gecijferdheid is het vermogen adequaat en autonoom om te gaan met de kwantitatieve wereld om je heen in alle verscheidenheid” (Hoogland, K. & Meeder M., 2007). Mensen die moeite hebben met gecijferdheid, kunnen problemen ervaren bij het inschatten van kosten, het plannen van uitgaven en het begrijpen van financiële informatie. De formele en non-formele taaltrajecten in Schiedam besteden al aandacht aan gecijferdheid in de module Geld. Deelnemers leren bijvoorbeeld meer over de opbouw van de loonstrook, belastingen en toeslagen. Ook organiseert het DigiTaalhuis in samenwerking met Minters belastinginvuldagen. Ondanks dit aanbod, liggen er nog genoeg kansen voor het versterken van de gecijferdheid van Schiedammers.

Wat willen we bereiken?

Wij vragen aandacht voor de relatie tussen armoede en een gebrek aan basisvaardigheden. Taalvaardigheid en digitale vaardigheden spelen een grote rol bij het versterken van de financiële zelfredzaamheid. Daarnaast willen wij de bewustwording over gecijferdheid vergroten. Gecijferdheid kan aan bod komen in het al bestaande (digi)taalaanbod. Daarnaast willen we inzetten op camouflage-activiteiten: activiteiten waarbij men iets (nieuws) leert, zonder dat men er bewust van is dat men dit leert.

Wij willen de communicatie over geldzaken blijven verduidelijken. Het is belangrijk dat zo veel mogelijk Schiedammers informatie over bijvoorbeeld schuldhulpverlening, gemeentelijke heffingen en inkomensondersteunende maatregelen goed kunnen begrijpen.

Wat gaan we doen?

- We werken samen met interne en externe partners die zich bezighouden met armoede en schulden, waarbij we de bewustwording over de relatie tussen basisvaardigheden en armoede en schulden vergroten.
- We zorgen ervoor dat schuldhulpverleners getraind worden in het herkennen en doorverwijzen van mensen die moeite hebben met basisvaardigheden.
- Samen met de partners organiseren we een interactieve bijeenkomst om gecijferdheid als belangrijke basisvaardigheid onder de aandacht te brengen.
- We onderzoeken de mogelijkheden om via camouflage-activiteiten de gecijferdheid van Schiedammers te versterken.
- Ook in het informele (digi)taalaanbod besteden we meer aandacht aan gecijferdheid en financiële vaardigheden. Daarbij leren we van het netwerk rond Gecijferdheid telt mee.

10 Wijkgerichte aanpak in Oost en Nieuwland

Uit de Monitor leefbaarheid en veiligheid blijkt dat bijna één op de vier inwoners van de wijk Oost het gevoel heeft licht tot ernstig belemmerd te worden door een beperkte kennis van de Nederlandse taal. In de wijk Nieuwland gaat het om één op de zes inwoners. Daarom willen wij in Oost en Nieuwland een wijkgerichte aanpak taalvaardigheid realiseren. Met deze wijkgerichte aanpak sluiten wij aan bij het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid in Nieuwland en Oost.

De ambitie van het Nationaal Programma in Nieuwland en Oost is om de leefomstandigheden van de bewoners van deze wijken op het gemiddelde te brengen van de rest van de stad. Het programma richt zich op de thema's onderwijs, werk, wonen, samenleven & gezondheid en veiligheid. Binnen en tussen deze thema's wordt intensief samengewerkt en er is dus sprake van een integrale wijkaanpak. Vanuit het Nationaal Programma worden extra taalactiviteiten georganiseerd.

In Nieuwland en Oost is behoefte aan taalactiviteiten die aansluiten bij de belevingswereld van de mensen zelf. We willen meer ruimte bieden voor experiment. We zetten camouflage-activiteiten in, die ook een opstap kunnen zijn naar een formeel of non-formeel traject. Het gaat om activiteiten die aansluiten bij dagelijkse activiteiten en hobby's van de doelgroep. Denk aan het combineren van Nederlands praten met een mooie wandeling, of een gezellige avond waarbij mensen samen Nederlandstalige popnummers zingen. Ook vertaalprojecten, workshops spoken word en (mee)leesclubs zijn activiteiten waarmee we de taalvaardigheid voor verschillende doelgroepen kunnen stimuleren.

We besteden extra aandacht aan jongeren in Nieuwland en Oost. Zowel de leesmotivatie als de leesvaardigheid van Nederlandse 15-jarigen is de afgelopen jaren gedaald. Er zijn veel zorgen over het risico dat jongeren lopen om als volwassene laaggeletterd te worden. Uit de Monitor leefbaarheid en veiligheid blijkt dat jongeren (<35 jaar) met een migratieachtergrond zich het meest belemmerd voelen door een beperkte kennis van de Nederlandse taal. We willen jongeren in Nieuwland en Oost stimuleren om creatief met taal aan de slag te gaan. Ze kunnen daarbij leren van rolmodellen: volwassenen met een vergelijkbare achtergrond die in hun werk veel met taal bezig zijn, zoals journalisten, copywriters, cabaretiërs en spoken word-artiesten.

Samen met onze partners stellen we in 2025 een plan van aanpak op voor de wijken Nieuwland en Oost. De input van wijkbewoners is hierbij cruciaal. De resultaten van de aanpak in Nieuwland en Oost zullen we evalueren. De best practices zetten we in bij andere wijken of buurten met een groter risico op laaggeletterdheid, zoals Groenoord en de Gorzen.

11 Ambitie binnen de eigen organisatie

Wij vinden het belangrijk om het belang van goede basisvaardigheden onder de aandacht te brengen bij onze externe partners. Maar minstens zo belangrijk is het om ook binnen onze eigen organisatie aan de slag te gaan. Wij hebben veel contact met inwoners en ook binnen onze eigen organisatie hebben we waarschijnlijk medewerkers die moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen of digitale vaardigheden. De komende jaren richten wij ons op de volgende thema's.

11.1 Heldere communicatie

Onze afdeling Communicatie heeft in 2020 de Schrijfwijzer opgesteld. De Schrijfwijzer is een uitgebreide handleiding voor het gebruiken van begrijpelijke taal. Begrijpelijke taal is namelijk onderdeel van de huisstijl en de manier van werken bij de gemeente Schiedam. De afdeling Communicatie maakt op dit moment een nieuwe versie van de Schrijfwijzer, die beter toegankelijk zal zijn en waarin aandacht is voor inclusief taalgebruik.

Vanuit de afdeling Communicatie is onderzoek gedaan naar de vraag met welke communicatiestrategie wij onze (digitaal) laaggeletterde inwoners beter kunnen betrekken bij belangrijke gemeentelijke thema's. De resultaten van dit onderzoek zullen we meenemen in de communicatiestrategie.

Op onze website willen we beter inzichtelijk maken waar je als inwoner terecht kunt als je een cursus basisvaardigheden wilt volgen of als je bijvoorbeeld wilt oefenen met Nederlands spreken of computeren. Ook willen we op onze site duidelijk maken wat je kunt doen als je iemand kent die moeite heeft met lezen, schrijven, gecijferdheid of digitale vaardigheden.

11.2 Inzet Taalambassadeurs

De Taalambassadeurs van Stichting Lezen en Schrijven zijn mensen die voorheen moeite hadden met lezen en schrijven. Zij hebben toen zij al volwassen waren taalcursussen gevolgd en dat heeft hun veel opgeleverd. Door te vertellen over hun eigen ervaringen stimuleren zij anderen om ook weer te gaan leren. Ook laten zij aan organisaties zien waarom het belangrijk is om duidelijk te communiceren, hoe je dat doet en wat het oplevert.

Schiedam maakt graag gebruik van de kennis en praktische tips van deze ervaringsdeskundigen. Wij zijn trots op de twee Schiedammers die op dit moment Taalambassadeur zijn: Hans Esbach en Ria Schaper. Zij maken deel uit van het Team Ervaringsdeskundigen Rotterdam Rijnmond, dat bestaat uit Taalambassadeurs met een NT1-achtergrond én Taalambassadeurs met een NT2-achtergrond. De afdelingen Communicatie en Sociaal Domein werken al samen met de Taalambassadeurs, bijvoorbeeld bij de campagne "Hoe ga ik dat betalen dan?". De komende periode willen wij meerdere afdelingen kennis laten maken met de Taalambassadeurs. Zij kunnen meelesen en helpen bij het eenvoudiger maken van diverse soorten teksten. En zij kunnen medewerkers die moeite hebben met lezen en schrijven, stimuleren om taalonderwijs te volgen.

11.3 Integrale aanpak basisvaardigheden

De aanpak van laaggeletterdheid hangt samen met veel beleidsthema's in het sociaal domein, zoals gezondheid, onderwijs en werk. Er is samenwerking tussen verschillende beleidsterreinen binnen de gemeente, maar om op een structurele manier aan de slag te gaan met basisvaardigheden, is het

nodig dat de samenwerking intensiever wordt en dat het onderwerp zowel binnen als buiten het sociaal domein op de agenda komt te staan.

Schiedam doet mee aan het Maatwerktraject integrale aanpak laaggeletterdheid. Het Maatwerktraject is een interventie van Stichting Lezen en Schrijven die gemeenten helpt om vanuit meerdere beleidsterreinen de aanpak van basisvaardigheden met elkaar te verbinden. Daarbij maakt Stichting Lezen en Schrijven gebruik van een model dat zij samen met de Universiteit Utrecht heeft ontwikkeld. Met dit maatwerktraject verbeteren we de regie en sturing op de integrale aanpak binnen onze gemeente, en kunnen we met andere gemeenten die meedoen aan dit traject, kennis over dit onderwerp en ervaringen uitwisselen.

11.4 Vrijwilligerswerk

Vrijwel alle partners die werken met vrijwilligers, hebben op dit moment meer vrijwilligers nodig. Als taalvrijwilliger geef je mensen die de Nederlandse taal nog niet goed spreken, lezen of schrijven de kans om mee te doen in de maatschappij. Wij willen taalmaatjes en taalcoaches werven onder het eigen personeel. Zij kunnen zich inzetten voor onze partners. Ook stimuleren wij dat collega's elkaar helpen bij het versterken van de taalvaardigheid, gecijferdheid en digitale vaardigheden.

11.5 Campagne voor NT1

Wij willen meer zichtbaarheid geven aan alles wat er in Schiedam gebeurt om de basisvaardigheden van volwassen inwoners te versterken. Ook willen wij de NT1-doelgroep (mensen die Nederlands als moedertaal hebben) bereiken en activeren. Bij deze doelgroep speelt schaamte een grote rol. Daarom zetten wij een campagne op, waarbij Schiedamse Taalambassadeurs die Nederlands als moedertaal hebben, vertellen over hun eigen ervaringen.

12 Onderzoek en monitoring

Alleen met behulp van kennis en inzicht kunen wij een effectieve aanpak voor het versterken van de basisvaardigheden ontwikkelen. Hieronder beschrijven wij welke onderzoeken en monitors relevant zijn voor onze aanpak.

12.1 Landelijk Beeld Volwasseneneducatie

Het Centraal Bureau voor de Statistiek voert in opdracht van het ministerie van OCW het Landelijk Beeld Volwasseneneducatie uit. Een set met tabellen beschrijft de deelname aan cursussen basisvaardigheden in het kader van de Wet Educatie Beroepsonderwijs naar type en soort cursus en naar leeftijd, geslacht, moedertaal en woonregio van de cursusdeelnemers. Doel van het Landelijk Beeld Volwasseneneducatie is dat Rijk en gemeenten inzicht krijgen in het bereik van de uitvoering van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs op de aanpak van laaggeletterdheid. Vanaf 2023 zijn gemeenten verplicht om mee te werken aan deze landelijke monitor. Alle gegevens worden verzameld conform de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).

Uit het meest recente Landelijk Beeld Volwasseneneducatie (2022) blijkt bijvoorbeeld dat in de regio Rijnmond ongeveer 10% van de cursusdeelnemers Nederlands als eerste taal heeft (NT1). Het overgrote deel van de deelnemers heeft dus Nederlands als tweede taal (NT2).

12.2 Monitor volwasseneneducatie (impactmeting)

Samen met heel de regio Rijnmond doet Schiedam mee aan de landelijke monitor volwasseneneducatie, die de impact in kaart brengt van zowel formele als non-formele trajecten basisvaardigheden voor volwassenen. Hierbij staan drie onderzoeksvragen centraal:

1. Welke impact heeft een leertraject voor volwassenen op verschillende levensdomeinen (waaronder arbeid, zorg, financiën)?
2. Is de ervaren impact van de deelnemers duurzaam?
3. Welke onderdelen van de leeromgeving zijn van invloed op het behaalde leerresultaat?

Het onderzoek biedt ook landelijke vergelijkingsmogelijkheden (benchmark). Uit de impactmonitor van 2023 en 2024 blijkt dat 66% van de deelnemers van taaltrajecten taal beter toepast in de praktijk. Ook krijgt 25% tot 35% van de deelnemers een betere arbeidsmarktpositie. Dat houdt in dat deze deelnemers beter functioneren op de werkvloer, actief een betaalde baan zoeken of vrijwilligerswerk doen. In vergelijking met het landelijk onderzoek scoren bijna alle variabelen bij de trajecten in de regio Rijnmond hoger.

De maatschappelijke baten van taaltrajecten zijn groter dan de investeringen. Uit de maatschappelijke kostenbatenanalyse van de taaltrajecten in de regio Rijnmond blijkt namelijk dat de gemiddelde maatschappelijke opbrengst bij een aantal van 1.000 deelnemers circa 3,2 miljoen is.

12.3 Staat van de Nederlandse Volwasseneneducatie

In 2018 is de UNESCO Leerstoel Volwasseneneducatie opgericht om de meerwaarde van volwasseneneducatie aan te tonen door onderzoek te doen en een bijdrage te leveren aan een sterker beleid. Maurice de Greef bekleedt deze leerstoel aan de Vrije Universiteit Brussel. Onder zijn verantwoordelijkheid kwam de Staat van de Nederlandse Volwasseneneducatie tot stand, waarin het stelsel, de opbrengsten en de knelpunten anno 2024 zijn beschreven. De Staat van de Nederlandse Volwasseneneducatie wijst onder andere op de resultaten van de Voortgangstoets Lezen in de regio

Rijnmond. Uit de resultaten van de leestoets blijkt dat bij 67,7% van de deelnemers aan cursussen basisvaardigheden de leesvaardigheid toeneemt.

De Staat van de Nederlandse Volwasseneneducatie maakt duidelijk dat het verbeteren van de basisvaardigheden door middel van trajecten renderend is. De maatschappelijke baten zijn groter dan de investeringen. Als de taalvaardigheid bij inwoners toeneemt, kunnen zij meer dingen zelf regelen, waardoor bijvoorbeeld de gezondheidszorgkosten afnemen. Uit onderzoek blijkt ook dat het brutoloon toeneemt doordat de arbeidsproductiviteit stijgt. Werkloosheid en het gebruik van uitkeringen nemen af en belastinginkomsten stijgen.

De Staat van de Nederlandse Volwasseneneducatie benoemt ook helder de knelpunten van het huidige landelijke aanbod. Zo bereiken we in Nederland maar een kleine groep NT1-deelnemers. Er is weinig doorstroom van non-formele trajecten naar formele trajecten. En het landelijke budget voor volwasseneneducatie is te weinig om de hele doelgroep voldoende mogelijkheden tot kwalitatief goed onderwijs te bieden.

12.4 Geletterdheid In Zicht

Voor de actuele percentages over laaggeletterdheid in Nederland en in de verschillende gemeenten maken we gebruik van de tool Geletterdheid In Zicht. Deze tool biedt cijfers en achtergrondinformatie over laaggeletterden van 16 tot en met 65 jaar. Een belangrijke bron voor deze tool is het PIAAC-onderzoek. PIAAC is de afkorting van Programme for the international Assessment of Adult Competencies. Het is het grootste internationale onderzoek naar kennis en vaardigheden van volwassenen. Eens in de tien jaar wordt dit onderzoek onder leiding van de OESO in meer dan dertig landen uitgevoerd, waaronder Nederland. De resultaten van PIAAC 2022/2023 kunnen we in december 2024 verwachten. Een uitsplitsing per gemeente is op z'n vroegst in de eerste helft van 2025 beschikbaar.

12.5 Verantwoording Ambitieplan Taalvaardig Schiedam

Begin 2026 zullen we dit ambitieplan samen met onze partners evalueren. Hoe wordt het ambitieplan in de praktijk gebruikt? Wat gaat goed? Welke knelpunten ervaren we? Op basis van de evaluatie kunnen we de aanpak bijsturen. Daarbij kijken we vooral naar de impact in plaats van aantallen.

We zullen na de evaluatie jaarlijks een overzicht sturen van de voortgang en de inzichten op dat moment. Samen met het Kenniscentrum Maassluis en Schiedam bekijken we de mogelijkheden voor een onderzoek naar de toepasselijkheid en het bereik van alle activiteiten in Schiedam die gericht zijn op het vergroten van de basisvaardigheden van volwassenen. Dat is dus breder dan alleen de WEB-trajecten (de trajecten die gefinancierd worden via de Wet educatie en beroepsonderwijs).

13 Juridisch kader en financiën

13.1 Juridisch kader

Wet educatie en beroepsonderwijs

De Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) biedt landelijk gezien het kader voor het beleid voor het versterken van de basisvaardigheden bij volwassenen. Op basis van deze wet werken alle gemeenten in de regio Rijnmond intensief samen. In *Samen verder in de regio Rijnmond*, het regionale programma basisvaardigheden, is omschreven wat de gezamenlijke doelen en ambities zijn en hoe die samenwerking plaatsvindt.

De doelgroep van de WEB zijn niet-inburgeringsplichtige volwassenen (18 jaar en ouder). Inwoners die verplicht zijn om in te burgeren, mogen dus niet deelnemen aan de WEB-trajecten. Nadat zij zijn ingeburgerd, kunnen zij uiteraard wel gebruikmaken van het aanbod. De WEB-middelen moeten besteed worden aan trajecten Nederlandse taal, rekenen en digitale vaardigheden voor volwassenen. Formele trajecten moeten tot een diploma leiden dat door het Rijk wordt erkend. Non-formele trajecten worden afgesloten met een certificaat. Wervingskosten en andere project- en administratiekosten mogen niet worden bekostigd vanuit de WEB-middelen.

Formeel en non-formeel taalonderwijs kopen we in met de beschikbare middelen uit de Rijksbijdrage van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB). Het Rijk bepaalt het aandeel WEB-middelen per gemeente en keert deze per regio uit aan de contactgemeente. Voor de regio Rijnmond is dat Rotterdam. De Samenwerkingsovereenkomst is de basis voor de verdeling van de middelen voor de regionale aanbesteding en voor de lokale activiteiten. Schiedam besteedt het grootste deel van deze middelen aan formele trajecten, omdat hier veel vraag naar is.

Contactgemeente Rotterdam ontvangt via het Gemeentefonds ook de decentraliseringsbijdrage voor de gemeenten in de regio en zij verdeelt deze bijdrage op grond van de verdeling van de WEB-middelen. De gemeente Schiedam betaalt vanuit de decentraliseringsbijdrage onder meer de bijdrage voor de WEB-coördinator, de bijdrage voor de diensten van het Team Ervaringsdeskundigen Rijnmond (TERR) en het aandeel in de landelijke taalmonitor.

Onderwijsachterstandenbeleid (OAB)

Binnen ons gemeentelijke onderwijsachterstandenbeleid zetten we OAB-middelen in voor voorschoolse educatie, activiteiten voor basisschoolleerlingen met een achterstand in de Nederlandse taal, ketensamenwerking en afspraken over voor- en vroegschoolse educatie. Het Rijk keert deze middelen uit. De maatregelen die behoren tot de gezinsaanpak geletterdheid financieren we veelal met OAB-middelen. Een voorbeeld daarvan is de Bibliotheek op school: een programma waarin gemeenten, bibliotheken en basisscholen samenwerken om lezen te stimuleren, zowel op school als thuis. Dit programma bevordert de taalontwikkeling, het leesplezier en de mediawijsheid van kinderen.

Subsidies Welzijn

Op basis van de (beleids)doelen van de gemeente konden welzijnsorganisaties, verenigingen en bewonersinitiatieven vanaf 1 juli tot 1 oktober 2023 een subsidieaanvraag indienen. Deze subsidieregeling geldt ook voor (informele) activiteiten voor het verbeteren van basisvaardigheden. Een subsidieaanvraag bij Subsidies Welzijn is voor twee jaar (2024 en 2025). Activiteiten die passen bij de kwalitatieve criteria en budgetten (subsidieplafonds) kwamen voor subsidie in aanmerking. Samen met welzijnspartijen werken we verder aan verbeteringen van het subsidieproces. In 2025 komt er een nieuwe subsidieregeling voor welzijnssubsidies. Met ingang van 2026 geldt Subsidies Welzijn als structurele nieuwe werkwijze voor alle welzijnssubsidies in Schiedam.

13.2 Financiën

De acties uit dit Ambitieplan zullen we met de bestaande middelen uitvoeren. Hieronder geven we een beeld van de huidige inzet en beschikbare financiële middelen.

Activiteiten	2024
Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB)	
Formele taaltrajecten	€ 380.639
Non-formele taaltrajecten	€ 257.300
Decentraliseringsbijdrage bij de WEB	€ 25.895
Activiteiten gefinancierd met OAB-middelen	
Voor- en vroegschoolse educatie	€ 3.811.413
de Bibliotheek op school (dBos)	€ 310.000
Boekfiets / Voorleesexpress / Samen Leren	€ 278.968
Peuterconsulenten / Instapje Opstapje / Sleutelfiguren	€ 339.019
Subsidies Welzijn	
Informele taalactiviteiten DOCK en Vluchtelingenwerk	€ 114.142
Informatiepunt Digitale Overheid (Bibliotheek Schiedam)	
Activiteiten voor digitale inclusie en digitaal burgerschap	€ 79.544
DigiTaalhuis - Bibliotheek Schiedam	
Het DigiTaalhuis adviseert inwoners met een (digi)taalvraag, biedt praktische ondersteuning en activiteiten op het gebied van basisvaardigheden	De Bibliotheek Schiedam ontvangt van de gemeente een meerjarige subsidie waarmee zij onder andere het DigiTaalhuis bekostigt.

Bijlage

Terugblik Ambitieplan Taalvaardig Schiedam 2021-2022

Samen met de partners zijn we nagegaan welke acties uit het Ambitieplan taalvaardig Schiedam 2021-2022 wel zijn gerealiseerd en welke niet. De partners hebben veel samengewerkt en zij hebben het merendeel van de acties opgepakt. Mede onder invloed van corona zijn bepaalde acties blijven liggen en een aantal acties bleek niet haalbaar te zijn. Per thema blikken we terug op deze acties.

Infrastructuur

In het ambitieplan staat dat Schiedammers, ondersteuners en professionals gemakkelijker hun weg kunnen vinden naar het taalaanbod in de stad als er een goede infrastructuur is. Het DigiTaalhuis heeft overzicht over het taalaanbod in de stad. Het in kaart brengen van dit aanbod is een continu proces, omdat vooral het informele aanbod aan verandering onderhevig is. De samenwerkingspartners houden het DigiTaalhuis op de hoogte van de laatste wijzigingen in het taalaanbod.

Stichting Lezen en Schrijven heeft trainingen gegeven bij diverse partners over het signaleren en doorverwijzen van mensen die moeite hebben met lezen en schrijven. Het DigiTaalhuis merkt dat deze trainingen ertoe bijdragen dat er meer naar hen wordt doorverwezen. Binnenkort zal Stichting Lezen en Schrijven ook een training geven aan de medewerkers van wijkondersteuningsteams.

Een van de actiepunten was dat de gemeente ervoor zorgt dat alle relevante taalpartners regelmatig samenkomen. Dit gebeurt tijdens het overleg van het DigiTaalnetwerk, bestaande uit het DigiTaalhuis, aanbieders van taalinterventies en de gemeente. Door personele wisselingen bij de gemeente lukte het niet altijd om deze bijeenkomsten door te laten gaan, maar inmiddels komt het DigiTaalnetwerk weer om de zes weken bij elkaar.

Taal en gezin

In de afgelopen periode zijn er mooie initiatieven gestart om met het thema Taal en gezin aan de slag te gaan. Schiedam is één van de vijf gemeenten die in 2021 heeft meegedaan aan de ontwikkelfase van het landelijke project Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid. Het doel van de gezinsaanpak is het doorbreken van de cyclus van geletterdheid. Deze aanpak richt zich op het ondersteunen van gezinnen als ouders moeite hebben een taalrijke thuisomgeving te bieden. Na de ontwikkelfase van het landelijke project is Schiedam verdergegaan met de lokale gezinsaanpak. De bibliotheek werkt daarbij samen met de gemeente en andere partners zoals het CJG, kinderopvangorganisaties en scholen.

Een van de actiepunten was dat het DigiTaalhuis kinderopvangorganisaties benaderde om mee te doen met een aanpak gericht op ouders met een lage taalvaardigheid. De coördinator Gezinsaanpak van de Bibliotheek Schiedam heeft inmiddels goed contact met de kinderopvangorganisaties, het CJG en andere betrokken partijen. In de werkgroep Taal en Ouderschap bespreken deze partners de gezinsaanpak en delen zij ervaringen uit.

We hebben geconstateerd dat professionals bij kinderdagverblijven en scholen nauwelijks ouders doorverwijzen naar het DigiTaalhuis, ook omdat het lastig is om naast de vele taken het gesprek met

ouders aan te gaan over hun persoonlijke situatie. Het samenwerkingsverband rond de MSV Taalvisie (een gemeenschappelijke taalvisie voor kinderopvang tot en met MBO in Maassluis, Schiedam en Vlaardingen) biedt kansen om de doorverwijzing meer op gang te brengen, vooral omdat in deze visie ook aandacht is voor ouders die moeite hebben met lezen en schrijven.

Taal en gezondheid

In het ambitieplan constateerden we dat een op de drie Nederlanders beperkte gezondheidsvaardigheden heeft en dat een deel van die groep ook moeite heeft met lezen en schrijven. We hebben als doel gesteld dat het signaleren van laaggeletterdheid en het doorverwijzen van mensen die moeite hebben met lezen en schrijven standaard onderdeel wordt van het werk van de betrokken professionals bij huisartsenpraktijken, praktijken van paramedici en apotheken. Stichting Lezen en Schrijven heeft inmiddels trainingen verzorgd aan de professionals bij huisartsenpraktijken Damzicht en Vivitas. Professionals bij meerdere huisartsenpraktijken en praktijken van paramedici hebben aandacht voor laaggeletterdheid en verwijzen patiënten/cliënten die moeite hebben met lezen en schrijven door naar het DigiTaalhuis.

Een van de grootste uitdagingen is de digitalisering van de zorg. Dit werd nog niet genoemd in het Ambitieplan Taalvaardig Schiedam 2021-2022, maar in het nieuwe ambitieplan besteden we hier wel aandacht aan.

Taal en werk

In het ambitieplan stelden de gemeente en partners zich als doel om werkgevers te enthousiasmeren om het Taalakkoord te tekenen en aan de slag te gaan met taalvaardigheid onder het personeel. Dit Taalakkoord was een initiatief van het ministerie van Sociale Zaken Werkgelegenheid en werd uitgevoerd door de Leerwerkloketten. Meerdere werkgevers in Schiedam ondertekenden het landelijke Taalakkoord. Het is een mooie aanzet geweest voor werkgevers om bewust aan de slag te gaan met het verbeteren van de taalvaardigheid van werknemers, maar inmiddels zijn de Leerwerkloketten gestopt met de uitvoering van dit Taalakkoord. Het Leerwerkloket Rijnmond helpt werkgevers in deze regio wel met handige tips en tools om de taalvaardigheid van werknemers te verbeteren.

De Stichting Samenwerkende Serviceclubs Schiedam (4S) zette zich actief in voor de bestrijding van laaggeletterdheid in Schiedam. Inmiddels is deze stichting ontbonden en de acties uit het taalambitieplan waarvoor zij verantwoordelijk werd gehouden, zoals het opstellen van een plan van aanpak voor het werven van meer werkgevers, zijn niet gerealiseerd.

In de afgelopen periode heeft Stroomopwaarts ervoor gezorgd dat alle communicatie op A2-niveau is. Potentiële medewerkers die moeite hebben met Nederlands spreken, lezen of schrijven, worden aangemeld voor WEB-trajecten. Daarnaast is er een pilottraject gestart waarbij ongeveer 30 anderstaligen (oud-inburgeraars) met een uitkering een tijdelijke baan krijgen aangeboden binnen het werkleerbedrijf van Stroomopwaarts. Deze baan wordt gecombineerd met een intensief taaltraject. Het doel van dit traject is doorstroom naar regulier betaald werk.

De afgelopen jaren hebben we samen met de partners een hoop in gang gezet om werkgevers te betrekken bij het onderwerp taalvaardigheid, maar het is gebleven bij losse acties. Bedrijven als Irado en Gom zetten in op taalonderwijs voor het personeel en zij kunnen een goed voorbeeld zijn voor andere bedrijven in Schiedam. Er liggen in Schiedam dus nog genoeg kansen en uitdagingen om een structurele aanpak op het gebied van taal en werk op te zetten en de samenwerking met werkgevers op dit thema te verstevigen.

Taal en financiën

Gebleken is dat volwassenen met beperkte financiële vaardigheden in Schiedam het beste te bereiken zijn via schuldhulpverleningstrajecten. In Schiedam is er al een integrale aanpak, waarbij diverse organisaties actief naar elkaar doorverwijzen wanneer ze constateren dat iemand financiële problemen heeft. De doelstelling in het ambitieplan was dat betrokken professionals bij schuldhulpverleningstrajecten het signaleren als een cliënt beperkte financiële vaardigheden heeft en doorverwijzen naar het DigiTaalhuis. Het DigiTaalhuis werkt nauw samen met Minters en bij het Informatiepunt Digitale Overheid komen ook mensen in beeld die moeite hebben met financiële vaardigheden. Via de schuldhulpverleningstrajecten van Stroomopwaarts worden mensen doorverwezen naar het DigiTaalhuis, maar het is niet bekend om hoeveel personen per jaar het gaat.

Een van de actiepunten uit het ambitieplan was het verduidelijken van de communicatie bij Stroomopwaarts. Het testpanel van Taalambassadeurs heeft bij Stroomopwaarts de 'blauwe map' nagekeken, die tegenwoordig de "Goed-op-weg-map" heet. Deze map is een belangrijk hulpmiddel voor inwoners die te maken hebben met schulden. Samen met de Taalambassadeurs heeft Stroomopwaarts de informatie in deze map geschikt gemaakt voor mensen die moeite hebben met de Nederlandse taal lezen en schrijven.

Wijkgerichte aanpak

Een van de actiepunten van het ambitieplan was het opstellen van een wijkaanpak in de Gorzen. In 2019 was een bewonersbijeenkomst de eerste aanzet daartoe. Door aanhoudende coronamaatregelen, personele wisselingen bij de gemeente en het vervallen van de functie van kwartiermaker bij de Bibliotheek Schiedam is het niet gelukt om een document op te stellen. Verschillende partners bieden wel activiteiten aan in de Gorzen om de basisvaardigheden te versterken.

In 2022 zouden de gemeente en het DigiTaalhuis ook voor Groenoord een wijkaanpak opstellen. De partners zijn meerdere keren met elkaar in gesprek geweest over een gerichte aanpak voor deze wijk, maar onder andere vanwege het gebrek aan een goede locatie om verschillende (digi)taalactiviteiten onder te brengen, is een gezamenlijke wijkaanpak niet van de grond gekomen. Partners als DOCK, Stichting Aanzet en het DigiTaalhuis bieden wel activiteiten in Groenoord aan.

Aanpak NT1-doelgroep

De inzet van de drie Schiedamse taalambassadeurs is belangrijk voor het bereiken van de doelgroep die Nederlands als eerste taal heeft. De Stichting Samenwerkende Serviceclubs (4S) en het DigiTaalhuis zouden er zorg voor dragen dat de Schiedamse taalambassadeurs en de bijbehorende ondersteuning geborgd zouden zijn binnen het DigiTaalhuis. De 4S is inmiddels opgeheven en de ondersteuning aan de taalambassadeurs is anders ingericht. De Schiedamse taalambassadeurs zijn nu namelijk aangesloten bij het Team Ervaringsdeskundigen Rotterdam Rijnmond. De coördinatie en ondersteuning van dit team is neergelegd bij Stichting Lezen en Schrijven.

Een ander actiepunt uit het ambitieplan is het opstellen van een plan voor de ontwikkeling van het NT1-aanbod in Schiedam. De bibliotheek was al in een eerder stadium gestart met een NT1-klas in de Gorzen. Deze klas is verplaatst naar de Dam, ook omdat het merendeel van de cursisten in andere wijken wonen. Inmiddels organiseert NLtraining samen met het DigiTaalhuis taallessen voor de NT1-doelgroep. Zij hebben gezamenlijk een plan gemaakt om meer cursisten te werven.

Conclusie

Het Ambitieplan heeft een positieve impuls gegeven aan de aanpak van laaggeletterdheid. Een groot deel van de acties is voortvarend opgepakt en de partners hebben daarbij veel samengewerkt. Na

verloop van tijd is deze samenwerking minder hecht geworden. Oorzaken hiervan zijn herhaaldelijke coronamaatregelen en de vele personeelwisselingen, onder andere bij de gemeente Schiedam zelf. Wat meerdere partners hebben gemist in de afgelopen periode, is een duidelijke regie op de uitvoering van het ambitieplan. Ook waren bepaalde acties te veel op detailniveau geformuleerd, waardoor ze soms niet haalbaar bleken te zijn, bijvoorbeeld als een organisatie niet meer actief is in Schiedam.

Er is in Schiedam nog steeds veel aandacht voor het versterken van de basisvaardigheden. De intenties van het ambitieplan waren en zijn goed, maar er is meer nodig om de aanpak levend te houden, om betrokken partners aangehaakt te laten blijven en om te leren van elkaars ervaringen.

Colofon

Stadskantoor, Stadserf 1
Postbus 1501, 3100 AE Schiedam

14 010
schiedam.nl